

Medicine men and their practices among Masianane's people.

indexed

23p (5/6)

indexed

1 MAR 1940

card 2/3/40

M.E. Ledwaba

Bongaka

⊙

K34/11

10

Dingaka di mehuta mebedi. Dingwe ke tsä banna, dingwe ke basadi.

Batho bao ba tsebaro diklare tseo di seko ka fela xa ba bitšwe dingaka, ke batho di fela; xobane le katapo ya bona ke e tšwelwe ke kromo. Bona ba kaona xo alafa bolwetsi bolee xoba a se makae fela mme xo isa pele byalo ka dingaka tse di phethekile xo xa ba kxone le xo treba xa ba trebe.

Bangwe ba bona ba tseba xo alafa selo se se roberile xo kuan ba sehane seo se bitšwanao

"thobexa", bangwe ba afa alafa matšwana-lwetsana le a sesadi le xa feta ngaka tse di ntši, fela le xa tse byalo xa ba bitšwe dingaka. Mono tšabeng sa xeo sa Maune (Masianane) se treba se bongaka e se selo seo Onnang wa ithuta-thuta, bo sepela ka

420

K34/11

2

melokō. Lo swana le bona bale
 se vexo ke bathusi dihlasana
 tseo ba di tsebato e sa le di tloca-
 tloxana boxoloxolo ka xabo.

Ka fao xe motho a humana
 bolwetši xoka tlatlō ka lapeng
 la xaxwe xa a sa tlaruma le
 mangaha a a mMaune o'ya
 fela xo motho yeo a tsebaxo xore
 o' hōna bolwetši bya mohuta wo.

Ke kafao ngaka le yōna xe e
 na le di tšhēbetē tša yōna le marapo
 e swanetše xa ruta bana ba yōna
 xore e se ye' natio badimong
 bana ba šaba ba di veka di le
 di le xōna ka xabo-bōna.

Le xōna e tla leka xo ba
 bonthša ka moka xore yeo a naco
 le mahlō le hlōxō a itōpēlī
 mme bangwe ba šitwe xōna mo,
 eupa xe a ba ruta motho xa a
 ke a hloka mmamoratwa wa

420

MAR 1940

K34/11

3

xaxwe. O' tla fela a ruta o
 mongwe xo fela ba bangwe. Fela
 xe a bona xore bya-bo yena o' bo
 topile o' tla thoma xo siha le
 bomarwerwe ba bangwe bao le
 yena a ba tsebaxo le xo ba kwa
 le mediro ya bona. Le bona ka
 xo tseba tat'axwe ngwana yo' ba
 tla mo hlokanela xabotse ba bile
 le bona ba na le se' thep'o ya
 xore ba tla xpele se tsekana
 xo yena le bona e sego sa xaxwe.
 eupya seo a se rutilwexo ke
 pap'axwe. Dyale pele xa xe a ka
 ipit'ha xore ke ngaka o swanetse
 xore a ke a tsebye ke bo ngaka
 semang-mang. Te le yena e le
 morwa wa ngaka yo ba tsebaxo
 ba somisana naye xabotse a ka
 se ke a lefa selo ka xore xa a
 ithuti bongaka mme o' a boket'ha.
 Motswadi wa xaxwe o' mo ruta

420

K34/11

4

Ditaola le thibêlê, le xo lemoxa
xo rêta ditaola le xo hlakantš'ê
dihlare le malwetš'i ao di 'a alofano
le mokxwa wa xo alafa. Le ka
mo motse, mototo, kxôrô le tš'ê
di' ngwe di' ka bewaxo ka xôva.

Ka ditada o lemoxwa jêla
maëmô le maina, tš'ona le xore xe di
wêlê byalê ke xore di bolêla sekêtê le
xore xe di' haxobokane byalê di' re'ng?
le xore xe di' ka šalana moraxô ka
mo di bolêlano ke xore di šupa sekêtê.

Kapê xa xo motho le o tee yeo a ka
tš'ixaxo xore yêna ke ngaka mme a
sa tsebye xore bongaka bya xaxwe o
hlakane rabo a tš'wa kae, le xôva
ngaka ki' selo se se xolo hudu byalê a
ka se ke a ithweš'a diala "naka
tš'a xo rweš'wa xa di momele

Jêla se se tš'abaxo ka diingaka
tš'a se xaxêšo xa se xa ntš'i di' ratana
e ka mongwe le mongwe o' rata xore

batšo ba tšh' yēna jēla. E bīlo dingaka
 di lekana kuāu ka xo fosetsiana le xo
 phokola medirō ya o' mongwe. Le ba
 kwana ba a tššana ka chihlase le xe
 xo af alafsa molwetšh, xape' le xo
 laola ba laola ba bohle xore ba tle
 ba kxone xo tšeba le xo tššetsšh
 xore molwetšh o' bolawa ke bolwetšh
 bya xo ēme bo re:

Dingaka tšh' mehleng ya boroko-xolo di
 be di tššša le xe o' h'akana natšh. O
 ka tla humana marapō e le mankxō-
 rōxōrō le mēnō a diphōōfōlō a lekeletšh
 mo molaleng wa yo tššna yōna. A
 hlomētšh diphōja tšh' mphse mo mongwa-
 tseng a swere le boditšh, xape a sa
 hlape xoba xo hlatswa. Meriri e le
 manthšikhiriri e sa kangwe e
 sa kotwe e le motho wa xo makatšh
 Oka re xa Ommōna wa re ke
 mo didi le mohlaki mo setšhabeng
 eupa e le yēna mohumē le mo-
 hlomphexi:

420

K34/11

6

Ngaka re pap'axwe a mo ruta o' mo
ruta le xo e'pa dihlare le xo tseb' maina
a tšona le mo di humanwexo xōna.

Re xo na le tšie di'ngwe tšeo di' sa
humanwexo xa xabo o' swanetšie a
y'o di e'pa dinaxa di kxole' mohlomong
dingaka tša fao le tšona di a se
rekis'a ke xōna o' tla tlamēxa xo
se rēba nme a ka ba a se nthietšā
kromo. naka re a se tseba xore se
na le mohola o moxolo, fela yēwa o'
tseba xore se tla bušā dikromo e
sego kromo, ke ka fao o' swanetšie
xore a leki' ka maatla xore a se
humanē. Ditatla tšona o' dira ka
marapō a diphōōfōlō tšeo a tšamaxo
a di hlaba a dira di'olimo tša xaxwe
le a diphōōfōlō tša naxa ka mēēno' ya
tšona xore a tle a kxōnē xo hlabosa
le xo tseba batho xoba ke dinkwē' xoba
ditlou xoba diphutl' (Bakone). Le xore u
tle humane baloi' xore keba bina'ng?

420

K34/11

7

Byale ngaka yela e tla thōma ka xo
 alafa le xo foia marapō fase mme ya
 thōma xo laodisa xo motho yeo a phokolwaxo
 xore mokwa ke eng? ka moraxo xa
 mo yōna ngaka e swanetšē xore e tseba
 bolwetšē e be e tsebē le sehlare seo se
 ka bo alafa. Kape ngaka e swanetšē
 xo bapattē bongaka bya yōna: 'Byang bo
 sa rekwexo xa bona mmapatšē? E
 tla se se batho ba setšē ba mo tseba
 ba thōma xo mo latšēla motseng wa
 xaxwe mme xwa rwalwa le molwetšē
 a išwe ngakeng ya xaxwe, le dikhare
 a di fēlwē xōna, kewe xo fihlēla a le
 kaonē xōna a ka boēla xae.

Ke ngaka e bōna xore xa e humane
 modirō xa xa-pō e a tšwa ya ya
 dilēteng tšē tšingwe, mme xa e
 fihla xōna e tla tšēna motseng ya
 itsebiša xore ke yōna mmapatšē
 wa melwō, ya lala e robeiše xososa
 mouna wa motse o tla mo tšēa a

420

K34/11

8

mo isa mošate xo y'o dumediša le xo
hlaloseša kxosi xore o' thil'o sēla ka
dihlako le mešunkwanyana, mme
kxosi e tla mo leboxa ya modumelēla
ke xōna a ka thōnako modiro wa
xaxwe le batho ba ka mmitšaxo xo
tlō ba phemela dipelaēlō tša bōna
le malwetšī ao a sa ba thakxatšeko.

Ka fao le yena o tla sepetšā
thēbēlī ya xaxwe a se na letswalō
a tseba xore o' a tsebexa mošate le
xa motho a ka ve o' a mo jabetšā
a ka moišā kxorong ya mošate.

Byale xa e beditšwe yōna e swanetšē
xo ipolēla xo mong wa motse, mme yēna
o' tla thōna a di' thēlana le ba lapa
la xaxwe, mme ba tsebišā ngaka
xore ba belaešā ka eng? byale yōna
tla ng thōna xo laōla ka sekētī
mme ya se e nyaka phuthulla
thēbēlī mme xwa tiwa kxomo, byale
ngaka e ka thōna xo utšafa ngwana.

420

1 MAR 1940

K34/11

9

Fela dingaka-ngaka tša boxoloxolo di be di sa kxone xo tšea kxono naka pele molwetšii a ka fōla.

Te molwetšii a ka hwa o tla hwa di re: re šitilwe, o mphonyokxile xo alafa ke thato ya medimo xa xo alafe motho. ke ka baka leo di be di thšepēxa kxanu le xōna seo t di se boššexo se dirwa ka hlompō le khološēlo ka xore di be di se baje fēla ba xo tšanna ba bapatsā le mabyōkō a di-kwena xo lōya batho ka ōna.

Te ngaka e re mohētē ke yēna yeo a lōyanexo xo a dumēlwa xore xo byalo nne molaš'wa ahlola ka xore a bolawē maboi' yeo. Motho yeo a thōnaxo bongaka o thōma fēla e le moduštšana a se na sa xaxwe a swere fēla thēšēlē le marapō' a xaxwe ka mora xō' wa humana e le mohumi e mo

420

K34/11

10

xolo. Te a tšwele a ile thšabeng
 tše di ngwe o' tla ya a fetša ngwana
 le xo fihla emeraro, mme ka
 noraxo xe a tla xae o' tla tšwela
 a xapa mehlape ya monku, mmudi
 kxomo le ditonki xobane ngaka
 ke "mašianoki" xa hlalle, e
 tšopa tšohle. Xapi se xona dingaka
 tša se xaxeso di be di itaotela motho
 ka seo a nazo le sōna, bangwe ba
 inthšetšiša ditshoto le dipheta le diala
 tša mehuta huta ya diphōōfōlō di ikxa-
 bisha ka tšona. le xona xe phuthulla-
 thēbēlē e be e tšwele di be di sa
 hlwe di setse motho moraxo di mo
 šeka di be di tšeba fēla xa molato
 o sa bole, le xe yōna ngaka e ka
 kwa bana ba yōna ba swanetše
 xo šala ba šeka shoto tša
 pap'a bōna, mme le batho le bōna
 ba lokile ba nthšē seo banaxo
 le sōna ba ba neyemolato o' fela.

End. S. 420